

Bent Jensen-sagen viser, at der er noget galt med Menneskerettighedsdomstolen

KRONIK

Mads Bryde Andersen og Ole Gjems-Onstad

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har været kritiseret for at sætte sit konkrete skøn over medlemsstaterne på værdipolitiske områder. Denne kritik blev bl.a. fremhævet fra dansk side, da Danmark fra november 2017 til april 2018 var formand for Europarådet. Her vedtoges den såkaldte »Københavnserklæring«, der sender et signal om, at EMD bør være mere forsigtig i sine fortolkninger. Dette såkaldte subsidiaritetsprincip sikrer stærkest ejerskab til menneskerettighederne nationalt, hedder det i erklæringen.

To nyere EMD-domme fra i år efterlader imidlertid tvivl om, hvorvidt EMD følger dette signal. Dommene giver i øvrigt anledning til generelt at debattere den sagsbehandling, der foregår ved EMD.

Den ene dom faldt 15. februar i år i sagen Jensen mod Danmark. Sagen var rejst af historieprofessor Bent Jensen, der fandt, at Højesterets dom fra 2015 i den injuriersag, som journalist Jørgen Dragsdahl havde rejst mod ham, krænkede ytringsfriheden i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK). Højesterets dom blev afsagt under dissens. En enig landsret (der bl.a. talte Danmarks nuværende EMD-dommer, Jon Fridrik Kjølbro) var nået til det modsatte resultat, nemlig at Bent Jensens udtalelser om Dragsdahl var beskyttet af EMRK.

Med en sådan national tvivl om forståelsen af EMRK skulle man tro, at EMD ville bidrage til at fastslå ytringsfrihedens grænser på dette område, som jo har stor betydning for historieforskningen.

Men nej. EMD valgte at lade denne sag afgøre af en enkelt dommer, der i en kort afgørelse på en halv side konstaterede, at Bent Jensens klage var »manifestly ill-founded«. Det var med andre ord åbenlyst for denne ene dommer, at Bent Jensens ytringsfrihed ikke var krænkede. Dermed var

der med et pennestrøg sat endeligt punktum i en vanskelig sag.

Dybt ulykkelig sag

Den anden dom faldt tidligere på måneden, den 6. september, i Jansen mod Norge. Denne dom udsprang af en dybt ulykkelig sag om en pige (»P«) født i 2011 af en 19-årig mor (omtalt i sagen som »Jansen«, i det følgende som »M«). M var roma og boede hjemme hos sin stærkt kriminelle, voldelige og terroriserende far (Ps morfar) »MF«. M kunne hverken læse eller skrive, og hjemmet var præget af vold, trusler, knivoverfald og forfølgelse - frygtelige rammer, som ifølge sagkyndige erklæringer allerede havde skadet P: Hun var meget sårbar, havde allerede udviklingsskader og måtte antages at blive yderligere belastet ved kontakt med M og MF.

Sagen for EMD var rejst af M, som klagede over, at de norske domstole havde besluttet, at hensynet til P (»barnets beste«) tilsagde afskæring af al kontakt. Denne beslutning var truffet efter en langvarig proces med psykologiske undersøgelser og indgående sagsbehandling - administrativt og ved domstolene.

Som grundlag for deres beslutning om at afskære Ps kontakt med den biologiske familie havde de norske domstole bl.a. taget hensyn til, at P dermed ville have vanskeligheder ved at opretholde sin etniske identitet. Alle instanser var imidlertid enige i resultatet: Hensynet til Ps psykiske tarv var mere tungtvejende, og som forholdene forelå, kunne det knap blive værre. Myndighederne kunne bl.a. ikke se, hvordan P kunne beskyttes mod kidnapning, selv med begrænset kontakt med de biologiske forældre. Heri var samtlige dommere enige - både de juridiske og de sagkyndige.

De norske myndigheder fandt altså hensynet barnets tarv afgørende. Men syv

“ I Danmark har der været lange debatter om Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols rolle for dansk retsordning og det danske politiske system.

dommere ved EMD fandt, at EMDs retspraksis om det biologiske princip og etnisk samhörighed mv. ikke var tillagt tilstrækkelig vægt i sagen. Norge blev derfor dømt, fordi Ms ret til familieliv efter EMRK ansås for krænkede, og M fik tilkendt en godtgørelse på 25.000 euro.

De to sager rejser for det første spørgsmålet om EMDs rolle i sager, der anses for enten tvivlsomme eller klare i national ret:

Hvor Jansen-sagen var afgjort i fuld enighed ved norske domstole, der bl.a. havde overvejet relevante konventioner, lå Jensen-sagen på vippen herhjemme. Hvorfor valgte EMD så at tage den (efter norsk ret) klare Jansen-sag op og kun give den (efter dansk) ret tvivlsomme Jensen-sag en overfladisk sagsbehandling?

Et muligt svar kunne være, at EMD har

ønsket at sætte den norske prioritering af hensynet til barnet forud for hensynet til familien under lup.

Den rette balance?

Men er det rimeligt at gøre en sag om et barns psykiske tarv til et spørgsmål om »retten til familieliv«? Der findes flere konventioner om beskyttelse af børn (der også var påberåbt). De er også omtalt i dommen, men har ikke nogen domstol knyttet til sig. Derfor står det hen, om EMD virkelig har fundet den rette balance mellem Ms ret til familieliv (ifølge EMRK) og det grundlæggende hensyn til at beskytte børn (ifølge FNs Børnekonvention)?

Man kan også spørge, om det er rimeligt, at denne afvejning skal foretages af et tilfældigt sammensat panel (der i denne sag kom fra Bulgarien, Letland, Aserbajdsjan, Georgien, Østrig, Tyskland og Norge) udpeget blandt EMDs i alt 47 dommere og på rent skriftligt grundlag? Burde de norske domstole ikke selv kunne foretage afvejningen bedre - set fra barnets perspektiv? Eller skal vi læse dommen sådan, at den høje norske beskyttelse af børn mod overgreb nu i menneskerettighedernes navn »nedharmoniseres« til niveauer præget af de mere traditionelle tænkemåder, som vi finder blandt andre af Europarådets mange befolkningskulturer, der som bekendt tæller mere end 820 millioner indbyggere?

Dernæst kan man spørge, om det overhovedet er rimeligt at behandle sager af denne art efter EMDs procesordning, hvor hovedparten af dommene (og herunder denne) afsiges efter en rent skriftlig sagsbehandling uden mundtlig procedure eller bevisførelse.

I Norge inddrager man - som herhjemme - sagkyndige dommere i sager om tvangs-fjernelse. Der medvirker derimod ingen sagkyndige ved EMD. Det er derfor bemær-

kelsesværdigt, at EMD sætter sig ud over det skøn, som er udøvet af de myndigheder og eksperter, der har stået ansigt til ansigt med barnet. De sagkyndige er et lille barns eneste mulige stemme.

Sidst men ikke mindst kan man spørge, om partsrelationerne i EMD er forsvarlige nok til at afgøre en sag om tvangsfjernelse: Sagens reelle hovedperson (P) var slet ikke part i sagen, som jo kun verserede mellem Norge og M. P måtte blot håbe på, at Norge som den direkte part havde fuldt fokus på Ps interesser og ikke på andre af de interesser, der spiller ind i en klagesag som denne.

Urigtig opfattelse

I Danmark har der været lange debatter om EMDs rolle for dansk retsordning og det danske politiske system. Her har EMDs mange støtter i NGO-miljøerne påpeget, at kritikken mod EMD alene er relevant i udvisningssager, hvor EMD senere har strammet op.

Som disse to sager viser, er denne opfattelse urigtig.

EMDs dynamiske fortolkninger kan tværtimod have uheldige, til dels vanskeligt forståelige, virkninger på andre områder af retssystemet. De ovenfor nævnte to afgørelser er kun illustrative eksempler.

Derfor er det vigtigt løbende at sætte EMDs retsanvendelse under kritisk debat. Dernæst bør man have et ligeså kritisk blik på sagsbehandlingen ved EMD - et tema, der endnu ikke har været fremme i debatten om EMD.

Mads Bryde Andersen er professor, dr.jur. ved Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet. Ole Gjems-Onstad er professor ved Institutt for Rettsvitenskap og styring ved Handelshøyskolen BI, og forfatter til bogen »Menneskerettigheter - en verden uten helvete« (2018)

Den såkaldte »Københavnserklæring« sender et signal om, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) bør være mere forsigtig i sine fortolkninger. To domme fra i år efterlader imidlertid tvivl om, hvorvidt EMD følger dette signal. Foto: POOL / Ritzau Scanpix

I stedet for at hænge »kramme-betjenten« ud burde politikerne holde hovedet koldt

Et af de billeder fra 2018, der har brændt sig fast på min nethinde, forestiller en betjent, som under en demonstration i august giver et kram til en niqabklædt kvinde. Fotografiet gik verden rundt, og betjenten har været med til at redde noget af Danmarks ære i en tid, hvor flertallet i Folketinget undergraver det ry, Danmark tidligere havde som et land præget af frisind og tolerance - med burkaforbud, smykkelov, brugerbetaling for udlændinge i sundhedsvæsenet og pligt til håndtryk for at blive dansk statsborger.

Nu klager Venstres Marcus Knuth og »Stop Islamiseringen af Danmark« over politibetjenten og kræver en forklaring fra Den Uafhængige Politiklagemyndighed. Det er uanstændigt og forargeligt, at en politiker fra det ledende regeringsparti på den måde allierer sig med radikale højrekræfter og sætter spørgsmålstegn ved et meget flot politiarbejde. Den pågældende betjent optrådte værdigt og omsorgsfuldt og sikrede, at situationen ikke udviklede sig. Man kunne håbe, at betjentens eksempel kunne smitte af på Christiansborg-politikerne.

Heldigvis er der besindige politikere fra Venstre som Jan E. Jørgensen, der konsekvent og modigt står fast på liberale værdier. Men Venstres formand er som sædvanlig gået i flyverskjul, når der diskuteres udlændingepolitik. Hvis statsministeren føler, at indvandrerne fylder for meget i dagens politiske debat, kan jeg for så vidt godt følge ham. Men Lars Løkke Rasmussen kan ikke løbe fra ansvaret: Det er på hans vagt, at Danmark helt Trump-agtigt er blevet mere indadvendt, xenofobisk og selvfedt. Socialdemokratiet er ikke meget bedre. Partiets ordfører Trine Bramsen udtaler, at hun ikke selv ville have trøstet den niqabklædte kvinde. Det er sådan et statement, man tror på, når det kommer fra fru Bramsen...

For år tilbage var det befolkningen og civilsamfundet, der kunne skeje ud - tag rindalismen - mens de ansvarlige politikere sådan nogenlunde holdt hovedet koldt. I dag er det omvendt. Nævnte betjent optræder værdigt og omsorgsfuldt, når hun tager sig af den niqabklædte kvinde. Andre eksempler kunne være skolelederen i Aalborg, som ikke vil anmelde en mor, der går klædt i niqab. Lægen, der behandler patienten, selv om denne ikke har penge til tolkning. Venstre-borgmestre, der er klar til at bryde med deres parti ved at undlade at kræve, at udlændinge skal give hånd ved en ceremoni i deres kommune for at få dansk statsborgerskab. Det er mennesker, som er loyale over for de værdier, som det danske samfund bygger på: tolerance, retten til at være anderledes og religionsfrihed.

Alt imens politikerne på Christiansborg går i selvsving og bliver mere og mere skingre i retorikken, jo tættere vi kommer på et folketingsvalg: Luk udlændingene ude! Styrk grænsekontrollen! Udlændinge skal være som os! Send de fremmede hjem!

Jeg kommer til at tænke på en gammel graffiti på Nørrebro: »Foreigners, don't leave us alone with the Danes« og tillader mig at spørge: Er der ikke en voksen til stede på Christiansborg?

KOMMENTAR
Erik Boel

Erik Boel er debattør og tidligere international sekretær (S)